La Ruta dels Museus de la Costera

Turisme La Costera
Tresors de l'interior

Turisme La Costera
Tresors de l'interior

LA RUTA DELS MUSEUS DE LA COSTERA.

La Costera és terra de museus. Aquesta guia inclou 18 entre museus, col·leccions museogràfiques i col·leccions visitables. No és poc per una comarca amb 19 pobles i que ronda els setanta-mil habitants. Des de la Font de la Figuera, primer poble valencià i fita occidental de la Comarca, fins el Genovés i la Llosa de Ranes pel llevant podem gaudir de museus etnològics, de belles arts, arqueològics, esportius, històrics... 18 llocs on podreu conèixer el que vam ser, el que som i el que projectem de cara al futur: la voluntat de que la nostra terra i les nostres persones siguen conegudes, d'aportar al món allò que tenim i posar-ho a l'abast de totes i tots per a ser gaudit.

Alguns d'aquests museus, com l'Almodí de Xàtiva, el de belles arts de la mateixa ciutat o el parroquial de Montesa, tenen una llarga història. Situats a edificis històrics i monumentals que afegeixen interès a la visita, al que es suma el de les dècades d'experiència del museu i els seus gestors. Altres, com l'històric i etnològic de la Font de la Figuera o la Casa del Pou de la Llosa de Ranes, es situen a edificis tradicionals. Edificis carregats no sols de la història que deixa el pas dels segles sinó també de la que han deixat les persones amb el treball i les activitats a les que van dedicar eixos edificis. També en tenim museus com el de la Pilota del Genovés situat a un edifici tan innovador com la proposta des de la que es mostra el nostre esport més tradicional. Podem trobar, també, interessants museus arqueològics, més difícils de trobar fora de les capitals, que posen en valor i mostren el més que important patrimoni històric d'una comarca a la que totes les cultures i civilitzacions des de la prehistòria han deixat un important rastre.

Els nostres museus són una forma més al vostre abast de viure l'experiència que són les nostres terres. La Costera és una terra viva i una terra de museus que la mostren. Fer dels nostres museus els vostres companys de viatge, és una de les millors maneres de gaudir de l'experiència vital que vos podem aportar els llocs i persones de la Costera.

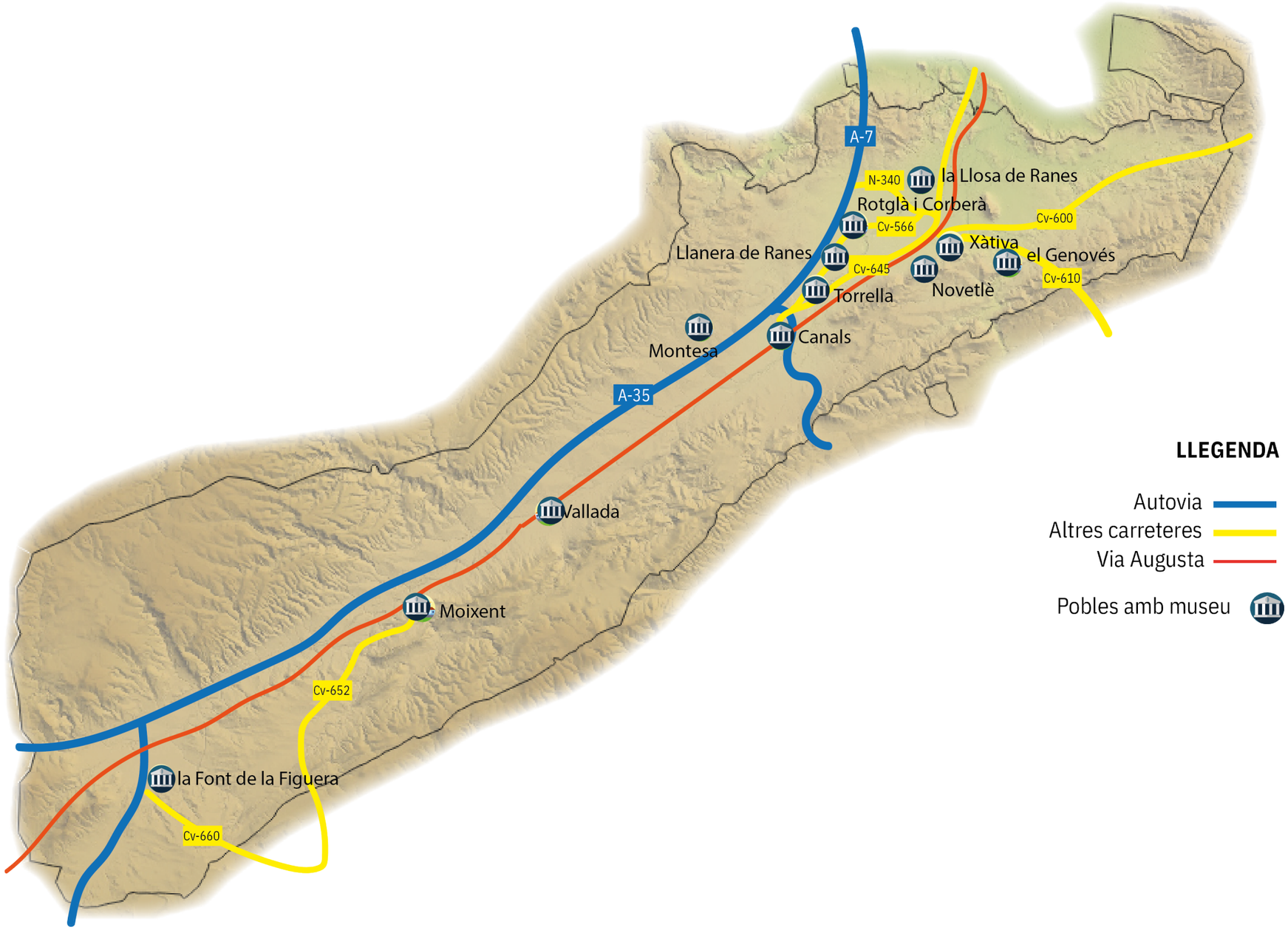

la benvinguda de la nostra embaixadora 3

El què érem i el què vam ser 5

Història, patrimoni, oli i Cultura 7

Campions, arts, història i tradicions. 9

Xàtiva, la ciutat i els museus 11

Allò que om, allò que serem 13

Àngels
Asensi Ribot
Activista Cultural
(l'Alcúdia de Crespins)

La benvinguda de la nostra embaixadora

Malgrat ser una comarca menuda i no massa poblada, a la Costera tenim la sort de poder gaudir de tot tipus de museus: arqueològics, etnològics, de belles arts, esportius, d'art sacre... Podem dir que la Costera té una de les més grans varietats de museus de les comarques valencianes, així que crec que puc dir, sense por a equivocar-me, que la nostra comarca és terra de museus.

Si no vaig errada, podem parlar de quasi una vintena d'instal·lacions expositives que ens ajuden a comprendre millor quines són les nostres arrels, qui som com a persones, però també com a comunitat, i què podem oferir des de la nostra comarca. Vull demanar disculpes si m'he deixat algú fora del meu recompte: teniu la meua promesa de que el més aviat possible intentaré reparar la meua ignorància amb una visita.

Com canta el nostre veí Pep Gimeno "Botifarra": "Mira si he corregut terres...", i jo afegiria "i visitat museus per tot arreu...", però tinc que dir-vos que els museus de la Costera em toquen el cor. Supose que serà perquè estan intimament lligats a nosaltres, són nostres. Pense que són una forma més d'expressió dels nostres sentiments i pensaments. Reflecteixen allò que hem fet, i allò que serem. En definitiva, són el que som.

Per això trobe molt encoratjador que pobles menuts, amb un centenar d'habitants o que a penes passen el miler, com Torrella, Novetlè, Llanera de Ranes, Rotglà i Corberà o Montesa, hagen fet tot l'esforç de crear aquests espais culturals que ens ajuden a comprendre millor la nostra essència. Tot el meu respecte i afecte, i crec i espere que el de la resta de la comarca i del món, per als responsables d'aquest gran treball, que estic segura s'ha fet amb molt d'esforç i sacrifici i amb pocs mitjans.

Per altre costat, tenim museus que, bé per la qualitat de les seues coleccions, bé per la singularitat del que exposen, o bé per la innovació de les seues mostres, ja són referents reconeguts per totes i tots, inclosa la comunitat acadèmica. Així, podriem nomenar, entre altres, el museu de l'Almodí i el de Belles Arts a Xàtiva, el museu Històric-Etnològic de la Font de la Figuera, o el museu de la Pilota, que com no podria ser d'una altra manera es troba al Genovés.

No puc oblidar els museus arqueològics, però què puc dir d'ells? Gràcies a aquestos museus podem gaudir l'herència del nostre passat més remot; han fet possible que aquest patrimoni perdure a Xàtiva, Vallada o Moixent, on té realment valor, on el podem sentir i gaudir, i no a un arxiu perdut on sols tenen accés uns pocs estudiosos. Són museus que fan que el nostre passat es quede ací, en la nostra terra, junt a les persones que l'hem heretada de les comunitats que les van crear.

Ho he dit al principi, la Costera és terra de museus, i estic molt orgullosa que les meues veïnes i veïns valoren tant el nostre patrimoni, perquè això ens fa encara més grans. Podrem viure en una comarca menuda, però en cultura és de les grans. Sentiu-vos ben orgulloses i orgullosos.

Als que vingueu de fora, vos dic que som gent acollidora; entre nosaltres sereu un o una més. Totes i tots sereu benvinguts. Sols vos demane una cosa: visiteu els nostres museus. Així, ens ajudareu a donar el degut reconeixement a les persones que s'han esforçat tant per fer-los realitat. Crec, sincerament, que serà la millor manera de conéixer la Costera, de saber el que vam ser, el que som i el que serem.

la Font de la Figuera

A35

Moixent

El que érem i el que vam ser

El **museu històric-etnològic de la Font de la Figuera** ens mostra la vida tradicional al ponent de la nostra comarca i a una terra de vins aquest museu no podia trobar-se a cap altre lloc que al celler de les Masseretes, original del segle XVIII. No podem parlar d'aquest museu sense fer esment a l'Associació Amics de les Tradicions que durant anys va treballar de forma incansable per transformar l'idea en la realitat del museu que és ara.

Al seu interior podem trobar espais dedicats a l'elaboració del vi, però també altres elements relacionats amb la seua producció comercial com ara material de retolació de caixes i etiquetes. El museu no deixa de costat altres elements d'interès com les llars tradicionals, una almàssera o la destil·leria dels Maldonado Ferri que recorda una activitat que va ser important a la zona. També hi podem trobar espais dedicats a activitats agràries tradicionals i peces relacionades amb la vida quotidiana dels nostres avantpassats propers.

El **Museu Arqueològic de Moixent** ens mostra com van viure antecessors més remots a les nostres terres. La seua col·lecció mostra peces que van des del neolític (5.000-3000 aC.) fins el segle XVI. És a dir, des de les primeres societats que es van assentar i ser agràries i ramaderes fins la de l'edat moderna que va ser la base de la societat actual.

Pel camí del seu relat històric ens trobarem també amb restes romanes i andalusines i sobretot de la cultura ibera i dels jaciments que han fet donat fama al passat iber de Moixent. Al museu podem gaudir així d'objectes recuperats de jaciments tan importants per comprendre el nostre passat com la Bastida de les Alcusses, el Corral de Saus, el Bosquet i la Torre Mora.

A Moixent també podem trobar el Museu Pare Moreno, situat a la que va ser la capella de les Santes Relíquies de l'antic convent de franciscans fundat per aquest moixentí il·lustre allà pel segle XVI. El museu es dedica a la interpretació de la vida d'aquest religiós i recull també peces de l'antic convent que va ser absorbit pel nucli urbà actual

Museu Històric i Etnològic de la Font de la Figuera

Museu Arqueològic de Moixent

Museu Històric i Etnològic de la Font de la Figuera

Museu del Pare Moreno

Museu Històric i Etnològic de la Font de la Figuera

Museu Arqueològic de Moixent

La Font de la Figuera

A-35

Moixent

A-35

Vallada

A-35

Montesa

Història, patrimoni, oli i cultura

Seguint l'A-35 arribarem al poble de Vallada on altre museu, el **Museu Arqueològic Municipal de Vallada** ens mostrarà materials procedents dels nombrosos jaciments de la localitat. L'exposició mostra peces des del paleolític (aprox. 14.000 a.C.) fins els temps dels primers pobladors medievals cristians (S. XIII-XIV d.C.). Es tracta d'un museu més que veterà, inaugurat el 1978 de la mà de l'il·lustre Fletcher Valls. El museu té, a més a més, l'interès afegit de trobar-se a l'antic edifici del pòsit, edificat el 1786, és a dir, un magatzem centralitzat de blat que recollia el blat i altres cereals per distribuir-lo en temps de fam o de plantació.

Continuant per l'autovia arribem a Montesa on són dos els establiments museístics visitables. El primer d'ells el **Museu de l'Oli** que ocupa l'antiga almàssera. Aquesta instal·lació es va inaugurar el 2010 recuperant la maquinària que s'hi va instal·lar el 1948, per un grup relacionat amb el Sindicat Agrari, per tal de centralitzar i modernitzar la producció d'oli a Montesa front a les almassereres més tradicionals. Amb el temps l'establiment es va transformar en una cooperativa que va tancar en la dècada dels 80 del segle XX. La senyalística explicativa del centre ens mostra el procés de fabricació de l'oli i la funció de la maquinària.

Ja al nucli històric de la localitat podem trobar el **Museu Parroquial de Montesa.** Aquest centre museístic es va concebre per mostrar l'important llegat artístic present a la localitat fruit d'haver albergat durant cinc segles el castell-convent que encapçalava l'antiga orde de Montesa. Aquesta col·lecció es van afegir materials arqueològics provinents del castell i altres parts de la localitat. L'edifici emprat pel museu, és la casa del Cavaller Sots-Clauer, que era el desginat per l'Orde de Montesa per administrar en el seu nom els pobles de Montesa i Vallada que conformaven el seu senyoriu a la Costera.

Museu Parroquial de Montesa

Museu Arqueològic de Vallada

Museu Arqueològic de Vallada

Museu Parroquial de Montesa

Museu Parroquial de Montesa

Museu de l'oli

La Font de la Figuera

A-35

Moixent

A-35

Vallada

A-35

Montesa

A-7

Canals

CV-593

Torrella

Llanera de Ranes

Rotglà i Corberà

A-7
CV-645

Novetlè

Campions, arts, història i tradicions.

Seguint l'A-35 des de Montesa, arribarem al municipi de Canals. Ací va nàixer el motociclista que va guanyar el campionat mundial en dues ocasions i el d'Espanya en tres i que va passar la seua infància i joventut al poble d'Aiacor que forma part del mateix municipi. Tot i no ser el valencià més laureat, el seu caràcter guanyador i les circumstàncies adverses amb les que competia -va guanyar el mundial de 1981 sense suport oficial de la marca de motos que emprava- el van convertir en favorit dels aficionats i va acabar donant nom al circuit de la Comunitat Valenciana. A l'Exposició Permanent Ricardo Tormo, situada al pavelló municipal del mateix nom, podem veure alguns dels seus premis i part dels equips que va emprar (Monos, cascs, botes, guants..) junts a altres elements com quadres, fotografies, títols, trofeus, etc., que ens presenten la vida d'aquest canalí il·lustre.

A Torrella arribarem seguint la CV-593. A l'edifici de l'ajuntament podrem visitar el Museu Etnològic Municipal de Torrella. La col·lecció del museu s'articula al voltant de diverses estàncies d'una llar, amb espais com la cuina, cambres, sales d'estar i junt a elles espais dedicats a activitats tradicionals com l'elaboració d'oli i vi o es eines dedicades a l'agricultura, ramaderia, conreu del tabac o el treball de l'espart.

Llanera de Ranes es situa contigua al poble de Torrella. Allà podem trobar altres dos museus. Un d'etnològic i l'altre dedicat a les aquarel·les del pintor llanerí Rafael Boluda. Aquest autor es conegut per les seues múltiples facetes artístiques que van des de la il·lustració, el cartellisme, al dibuix de còmics i disseny de falles passant per les aquarel·les i pintures. Al Museu Rafel Boluda podem trobar junt a les seues obres, una selecció d'obres d'altres artistes i una exposició didàctica dedicada a l'evolució del seu treball i obra. El Museu Etnogràfic Luís Perales recull la col·lecció de diverses peces relacionades amb la vida tradicional que van des d'utensilis de diversos oficis i eines de treball al camp al mobiliari domèstic i la seua evolució. A més a més, podem trobar una curiosa exposició que recull caixetes de tabac i altres objectes i materials relacionats amb aquest hàbit.

Molt a prop de Llanera trobem Rotglà i Corberà on podem visitar l'actual ajuntament que era un assecador de tabac compost per cinc naus. Al seu interior encara podem trobar elements del seu passat productiu relacionat amb un dels principals conreus de tradicionals de la zona.

Tornant a l'A-7 i agafant després la CV-645 podem arribar a Novetlè, on s'ha habilitat el Museu Etnològic de Novetlè al Centre Cívic i Social. Les peces exposades provenen de donacions i préstecs de persones del poble. L'exposició inclou elements de cuina, llar, roba, monedes, utensilis de mesura, eines i altres elements productius, etc. Totes les peces han sigut restaurades i compten amb una fitxa i una fotografia per facilitar la seua comprensió.

Museu de Etnològic de Torrella

Museu de Etnològic de Torrella

Museu de Novetlè

Museu de Pintura Rafael Boluda

Ricardo Tormo

La Font de la Figuera

A-35

Moixent

A-35

Vallada

A-35

Montesa

A-7

Canals

CV-593

Torrella

Llanera de Ranes

Rotglà i Corberà

A-7
CV-645

Novetlè

CV-645

Xàtiva

Xàtiva, la ciutat i els museus

Xàtiva és la capital tradicional de la Costera i de l'antiga governació foral de "Dellà lo Xúquer", un passat i un present que ha deixat a aquesta ciutat un important patrimoni i llegat.

La **col·legiata de la Seu** i l'**Ermita de Sant Feliu** disposen d'importants peces relacionades amb l'art sacre i la vida religiosa. La Seu és un edifici monumental d'origen medieval, mentre que l'ermita de Sant Feliu és un edifici gòtic edificat sobre altre anterior amb un origen tardo-romà i vinculat a les primeres comunitats cristianes a les nostres terres.

L'**Espai Borja** és la més recent d'aquestes exposicions i s'ubica al magnífic hospital renaixentista. Allà podem gaudir de presentacions audiovisuals sobre aquest llinatge valencià amb fortes arrels a la ciutat que compta entre les seues files amb papes, sants i altres figures de renom.

El **Museu Faller** de Xàtiva, al carregat de palaus i monuments carrer Montcada. Allà, a banda dels ninots indultats dels darrers anys podem trobar el rastre que han deixat a la ciutat els monuments fallers des de que fa més de 150 anys a la plaça de la Trinitat es plantara la primera falla fora de la ciutat de València. La col·lecció inclou altres peces d'interès com ara maquetes, bandes, ninots, etc.

El **Museu del Corpus de Xàtiva** es situa al complex cultural de l'antic convent de Sant Doménec (Segle XIII). Allà podem gaudir de les vestimentes i els diferents elements que formen part de la tradicional processó de Xàtiva originària del segle XIV i recuperada al XX.

El **Museu de Belles Arts** de Xàtiva ocupa la neoclàssica Casa de l'Ensenyança (1758) i en el seu origen va rebre peces traslladades des del museu de l'Almodí a les que es van afegir altres adquisicions posteriors. La col·lecció abasta des de les acaballes del període medieval amb peces gòtiques fins l'art actual. A les seues sales poden gaudir d'una de les obres emblemàtiques de la ciutat, el retrat de Felip V que va fer Josep Amorós i que el 1940 va ser penjat cap per avall pel conservador Carles Sarthou en càstig per la crema de la ciutat ordenada per dit monarca.

El **Museu de l'Almodí** ocupa aquest edifici renaixentista (1548) dedicat al comerç del blat. A la seua exposició podem trobar restes i objectes des del paleolític (destacant la col·lecció de peces provinents de la Cova Negra) fins l'època medieval. Una de les seues peces emblemàtiques és una pila andalusina del segle XI que mostra diverses figures des d'una perspectiva poc comuna a l'art musulmà de l'època. Altres punts d'interès a la seua exposició són un dels pocs altars visigots que es conserven a la península (VI) que va reutilitzar una peça romana prèvia, un cap ibèric del segle IV a.C. o les inscripcions romanes.

Museu de Belles Arts

Museu de l'Almodí

Museu de Belles Arts

Museu de l'Almodí

Msuseu del Corpusí

Museu de la Col·legiata de la Seu

La Font de la Figuera

A-35

Moixent

A-35

Vallada

A-35

Montesa

A-7

Canals

CV-593

Torrella

Llanera de Ranes

Rotglà i Corberà

A-7
CV-645

Novetlè

CV-645

Xàtiva

N-340

la Llosa de Ranes

N-340
CV-610

el Genovés

Allò que som, allò que serem

A la Llosa de Ranes arribarem des de Xàtiva per la N-340. Allà podem visitar l'interessant Museu Històric, Artístic i Etnològic de la Casa del Pou. Aquest museu, re-dissenyat en col·laboració amb el Museu Valencià d'Etnologia, mostra la història recent i l'evolució de la cultura tradicional des de la perspectiva de la població local. Així la gent de la Llosa de Ranes ha aportat testimonis, fotografies i altres objectes que s'han incorporat a l'exposició per tal que el museu esdevinga també una eina de presentació del poble.

El Museu de la Pilota ens mostra tot el que gira al voltant del nostre esport més tradicional i, òbviament, es troba a el Genovés poble que ha parit un bon grapat de campions i pilotaris mítics. El museu va obrir les seues portes i ha anat millorant-se amb el suport del Museu Valencià d'Etnologia. La qualitat d'aquest treball es va reconèixer el 2017 quan va ser reconegut com museu oficial de la pilota valenciana per la Conselleria de Cultura de la Generalitat Valenciana. El Museu va més enllà de les tasques expositives funcionant com centre d'investigació, conservació i difusió de l'esport de la pilota. El museu disposa d'una galotxeta per a practicar aquesta modalitat i té accés directe al trinquet municipal. A més a més, la tasca del museu es completa amb la "Ruta de la Pilota" que recorre diversos espais tradicionals dedicats a aquest joc al poble unint-los amb les diverses escultures relacionades que també es poden trobar als seus carrers.

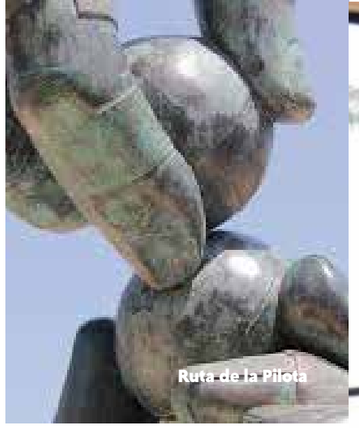
Ruta de la Pilota

Museu de la Casa del Pou

Museu de la Pilota

Museu de la Pilota

Museu de la Casa del Pou

EN AQUEST QR I ENLLAÇ PODRÀS TROBAR INFORMACIÓ ACTUALITZADA SOBRE TURISME A LA COSTERA

Turisme La Costera
Tresors de l'interior
www.turismelacostera.com

Pla de Dinamització i Governança Turística de la Mancomunitat de la Costera - Canal

GENERALITAT VALENCIANA

LA COSTERA - CANAL
mancomunitat de municipis

TURISME COMUNITAT VALENCIANA

VALÈNCIA TURISME